

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ

А. БАЙТҰРСЫНОВ АТЫНДАҒЫ
ҚОСТАНАЙ Өңірлік университеті

АЛТЫНСАРИН ОҚУЛАРЫ

«ПЕДАГОГИКАЛЫҚ БІЛІМ
БЕРУДІҢ ҮЗДІКСІЗДІГІ –
ЗАМАНАУИ ПЕДАГОГТАРДЫҢ
ТАБЫСТЫЛЫҒЫНЫҢ КЕПІЛІ»

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ
ҒЫЛЫМИ-ПРАКТИКАЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯСЫ

МАТЕРИАЛДАРЫ

II КІТАП

АЛТЫНСАРИНСКИЕ ЧТЕНИЯ

МАТЕРИАЛЫ
МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ

«НЕПРЕРЫВНОСТЬ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ – ЗАЛОГ УСПЕШНОСТИ
СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГОВ»

II КНИГА

Қостанай, 2022

УДК 37.02
ББК 74.00
II 23

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ/ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Доцанова Алма Иргибаетна, Председатель Правления - Ректор Костанайского регионального университета имени А.Байтурсынова, кандидат экономических наук, профессор;
Исмуратова Галия Суиндиковна, и.о. проректора по научно-инновационному и международному развитию Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова, доктор экономических наук, профессор;
Скударева Галина Николаевна, кандидат педагогических наук, доцент, заведующий кафедрой педагогики и психологии ГОУ ВО Московской области «Государственный гуманитарно-технологический университет»; Почетный работник общего образования Российской Федерации, г. Орехово-Зуево, Россия;
Чекалева Надежда Викторовна, профессор, доктор педагогических наук, заведующая кафедрой педагогики Омского государственного педагогического университета, директор научного центра РАО, член - корреспондент РАО, г. Омск, Россия;
Бектурганова Римма Чингисовна, доктор педагогических наук, советник ректора по педагогическому направлению Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова;
Ахметов Тлеген Альмуханович, и.о. директора педагогического института им. У.Султангазина Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынов, кандидат педагогических наук, профессор;
Демисенова Шнар Сапаровна, заведующий кафедрой педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор;
Утегенова Бибикуль Мазановна, кандидат педагогических наук, профессор кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова;
Смаглий Татьяна Ивановна, кандидат педагогических наук, ассоциированный профессор кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова;
Жетписбаева Айсылу Айратовна, заведующая методическим кабинетом им. Ы.Алтынсарина кафедры педагогики и психологии Костанайского регионального университета им. А.Байтурсынова

II23 «Педагогикалық білім берудің үздіксіздігі-заманауи педагогтардың табыстылығының кепілі»: 2022 жылдың 11 ақпандағы Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары. II Кітап. – Қостанай: А.Байтурсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2022. – 365 б. = «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов»: Материалы международной научно-практической конференции, 11 февраля 2022 года. II Книга. – Костанай: Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, 2022. – 365 с.

ISBN 978-601-356-122-6

Жинаққа «Педагогикалық білім берудің үздіксіздігі-заманауи педагогтардың табыстылығының кепілі» атты Алтынсарин оқулары халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары енгізілген.

Талқыланған мәселелердің әртүрлілігі мен кеңдігі мақалалар авторлары үздіксіз білім беру саласын педагогтарды жаңаша даярлау бағдарымен байланыстырып, әр түрлі деңгейдегі білім беру бағдарламаларын іске асырудың тиімді тәжірибесін көрсету, білім мазмұнын жаңарту аясында мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыру қажеттілігін негіздеу, инновациялық технологиялар мен білім алушылардың тұлғалық дамуын психологиялық-педагогикалық қолдау туралы зерттеулерін еңгізді. Бұл жинақ материалдары ғалымдарға, ЖОО мен колледж оқытушыларына, мектеп мұғалімдері мен мектепке дейінгі тәрбиешілерге, педагогтар мен психологтарға, магистранттар мен студенттерге қызықты болуы мүмкін.

В сборнике содержатся материалы Международной научно-практической конференции Алтынсаринские чтения «Непрерывность педагогического образования – залог успешности современных педагогов». Многообразие и широта обсуждаемых проблем позволили авторам статей раскрыть сущность, тренды и тенденции непрерывности педагогического образования с учетом достижений науки и практики, показать эффективные практики реализации образовательных программ разного уровня, обосновать необходимость совершенствования профессионализма педагогов в условиях новых вызовов в образовательной практике, представить инновационные технологии и форматы психолого-педагогического сопровождения развития личности обучающихся.

Материалы данного сборника могут быть интересны ученым, преподавателям вузов и колледжей, учителям школ и воспитателям дошкольных учреждений, педагогам-психологам, магистрантам и студентам.

УДК 37.02
ББК 74.00

ISBN 978-601-356-122-6

© А.Байтурсынов атындағы Қостанай өңірлік университеті, 2022
© Костанайский региональный университет имени А.Байтурсынова, 2022

in the conditions of distance education. Reflection is a mechanism for translating an educational problem from an external plane in relation to the student, into an internal one, in which this problem acquires a personal meaning for its solver.

The list of references:

1. Беличенко Я.Е. Значение рефлексии на уроках в практике преподавания в общеобразовательной школе /Я.Е.Беличенко //Материалы 1 фестиваля педагогического творчества и сотрудничества педагогов и студентов. Валуйки: ВПК, 2007. – 36 стр.
2. Катрич Г.И. Становление рефлексивной самооценки в школьном возрасте. Автореф. дисс. канд. психол. наук. – М., 1997. – 26 стр.
3. Романко В.Г. Особенности рефлексивного контроля как учебного действия //Новые исследования в психологии. – 1995. - №1. – 114 стр.
4. Воровщиков С.Г. Развитие универсальных учебных действий: внутришкольная система учебно-методического и управленческого сопровождения: Монография / С.Г.Воровщиков, Е.В.Орлова – М.: МПГУ, 2012. – 154 стр.
5. Детская психология: Учеб. пособие/Я. Л.Коломинский, Е.А.Панько, А.Н.Белоус и др.: под. Ред. Я.Л. Коломинского, Е.А.Панько – Мн.: Университетское, 1998г. – 111 стр.
6. Липатникова И.Г. Рефлексивный подход к обучению математике учащихся начальной и основной школы в контексте развивающего обучения / И.Г.Липатникова. – Екатеринбург: Калан, 2005. – 89 стр.

ӘӨЖ 372.881.1

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ШЕТ ТІЛІ МӘДЕНИЕТІНІҢ МӘНМӘТІНІҢ ТҮСІНУ

Омарова Алина Ерлановна,
Абай атындағы ҚазҰПУ-дың 2 курс магистранты
Алматы қ., Қазақстан

Аннотация

Мақала шет тілдерін оқытудағы шет тілі мәдениетінің контекстін түсінуге арналған. Мәдениеттер диалогының зерттелетін тіл елінің салт-дәстүріндегі, әдет-ғұрпындағы және әлеуметтік нормаларындағы ортақ және әртүрлі белгілер туралы фондық білімді қалыптастыру құралы ретіндегі рөліне ерекше назар аударылады. Зерттелетін мәдениетке тән дүниенің концептуалды бейнесін қайта жасау шет тілі мұғалімдерінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады.

Түйін сөздер: мәдениет, диалог, негізгі білім, тіл, әдет-ғұрыптар мен дәстүрлер, дүниенің концептуалды бейнесі, әлеуметтік-мәдени ақпарат.

Аннотация

Статья предназначена для понимания контекста иноязычной культуры в обучении иностранному языку. Особое внимание уделяется роли диалога культур как инструмента формирования фоновых знаний об общих и различных чертах традиций, обычаев и социальных норм изучаемой страны. Одной из важнейших задач учителя иностранного языка является воссоздание понятийного образа мира, присущего изучаемой культуре.

Ключевые слова: культура, диалог, базовые знания, язык, обычаи и традиции, концептуальный образ мира, социокультурная информация.

Abstract

The article is intended to understand the context of a foreign language culture in teaching a foreign language. Particular attention is paid to the role of the dialogue of cultures as a tool for the formation of background knowledge about common and different features of the traditions, customs and social norms of the country under study. One of the most important tasks of a foreign language teacher is to recreate the conceptual image of the world inherent in the culture being studied.

Keywords: culture, dialogue, basic knowledge, language, customs and traditions, conceptual image of the world, sociocultural information.

Жыл сайын шет тілдерін (FL) үйренгісі келетіндердің саны артып келе жатқаны белгілі. Кез келген тілді меңгеру оның мәдениетімен тығыз байланысты, сондықтан шет тілін оқыту мақсаттарының бірі екі мәдениетті (туған және шетел) салыстыру қабілетін меңгеруді көздейтін студенттердің мәдениетаралық құзыреттілігін қалыптастыру болып табылады.

Мәдениеттер диалогы барысында әртүрлі ұлт өкілдері арасындағы өзара түсіністікке қол жеткізу қажеттілігі белгілі бір жағдайларда тіл мен мәдениет мәселесіне жаңа көзқарастарды іздеуді қажет етеді. «Шетелдік» тілді зерттеу – ол сөйлеушілер әлемінің тілдік бейнесін түсіну. Алайда басқа елдің мәдениетімен танысу оңай емес. Бұл заттар мен құбылыстардың әртүрлі халықтар арасында мүлдем

басқаша болуы мүмкін екендігіне байланысты, өйткені олар әртүрлі әлемдер мен мәдениеттерде өмір сүріп, қызмет етеді. Басқа елде тұратын адамдарды түсіну үшін тілді үйреніп қана қоймай, оның мәдениетін түсінуге, салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын білуге тырысу керек. Мысалы, Түркияда қатты және эмоционалды сөйлеу әдетке айналса, ал Қазақстанда адамдар баяу және сабырлы дауыспен сөйлейді.

Білім беру процесінің маңызды құрамдас бөлігі өзін жаһандық мәдени процестің бөлігі ретінде қабылдайтын және жүзеге асыратын «бимәдениетті» тұлғаны дайындау болуы керек. Өздеріңіз білетіндей, бір елде норма деп танылған нәрсе басқа елде мүлдем қолайсыз болуы мүмкін. Адекватты қарым-қатынас орын алуы үшін белгілі бір мәдениетті тасымалдаушыларға қарапайым болып көрінетін ел тұрғындарының тілі мен мінез-құлқы туралы білім кешенінің маңызды элементтерін меңгеру қажет. Мысалы, Қазақстанда үйге аяқ киіммен кіру әдетке жатпайды, ал түріктер үшін бұл қалыпты жағдай.

Адам – адамгершілік пен тәрбиенің жаратушысы және тасымалдаушысы. Әрбір адам белгілі бір сөйлеу нормаларын, әдет-ғұрып, салт-дәстүрлерді ұстанады.

Студенттерді шет тілі мәдениетімен таныстыру шет тілін оқыту жүйесі бастапқыда тілдік тұлғаның когнитивтік деңгейіне бағытталған жағдайда ғана мүмкін болады. Бұл шет тілі студенттерінің тұжырымдарында оның құрамдас бірліктерінің мағыналары ғана емес, сонымен қатар шет тіл санасына тән мағыналар жүйесі де көрсетілуі керек дегенді білдіреді. Демек, шетел тілін оқыту процесінде адамдар сәйкес тілдік жүйені ғана емес, сонымен қатар белгілі бір тілдік және мәдени қауымдастықтың типтік білімді өкілінің бастапқы білімін, сондай-ақ семантиканың ұлттық мәдени компоненті бар лексиканы меңгеруі керек. Фондық білім – бұл сыртқы дүниенің идеалды үлгісін көрсететін сөйлеуші мен тыңдаушының шындықты өзара тану, коммуниканттар әртүрлі тілдік және мәдени қауымдастықтарға жататын кезде олар тілдік қатынастың негізі болып табылады. Оқыту барысында студенттер қазіргі әдістемеді фреймалды пресуппозиция ретінде анықталатын белгілі бір фондық білім көлемін алуы керек. Фрейм немесе когнитивтік пресуппозиция – коммуникацияның вербалды емес құрамдас бөлігі, сөйлеу айтылымының өзі болжайтын және мәдениетаралық коммуникацияның ұлттық спецификалық көрсеткіші болып табылатын шарттардың жиынтығы.

Түрік тілі сабағында шетел мәдениетімен танысу мысалын қарастырған жөн. Негізгі білімді меңгеруді жеңілдету үшін мұғалімдер әртүрлі ойындарды жиі пайдаланады. Мысалы, диалог үлгісін көрсету тиімді жаттығу болуы мүмкін. Мысалы, бір оқушы Түркиядағы салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар туралы айтып, ана тілінде сөйлейді, екіншісі ұқсастық пен айырмашылықты табады. Мұнда шағын диалогтың мысалы берілген:

- Сәлем, менің атым Йылдырым. Мен Түркияданмын. Қазақтар қашан қатты сөйлейді?

- Қайырлы таң, мен Әсеммін. Меніңше, біз жиі дауыстап сөйлей бермейміз. Бұл біздің көңіл-күйіміз жақсы болған кезде болады.

-Шынымен бе? Мұнда біз әрқашан дауыстап айтамыз. Неліктен адамдар сіздің елде аяқ киімдерін шешетінін мен түсінбеймін.

– Себебі біз сыртта көп уақыт өткіземіз. Үйлер әрқашан таза.

В.П.Фурманова былай деп атап көрсетеді: «Мәдениетті зерттеу – бұл мәдени фондық білімнің белгілі бір көлемін игеру ғана емес, сонымен қатар мінез-құлық мәдениетін меңгеру, т.б. сөйлеушінің белгілі бір жағдайда тиісті мақсаттар мен мотивтермен, қолда бар тілдік құралдарды пайдалана отырып жүзеге асыратын белсенділік-динамикалық бастау» [4, 456]. Сонымен қатар, шет тілі мүлде басқа мәдени контексте оқытылады, атап айтқанда: білім беру процесінде мәдениеттер диалогын қамтамасыз ететін студенттердің төл мәдениеті жағдайында, әмбебап «біз» ұғымын түсінуге ықпал етеді. Демек, кез келген мәдениетті, әсіресе көркем мәтіндер материалдарын зерттеу өзінің және басқаның мәдениетін салыстыру негізінде жүзеге асады. Дәл осы аспект «шет тілін оқыту әдістемесі үшін айтарлықтай қызығушылық тудырады, өйткені ол мәдениетті салыстырмалы аспектіде зерттеу схемасын құруға мүмкіндік береді» [4, 456]. Кумулятивтік қызметте тіл ұрпақтар арасындағы дәнекер, репозиторий, ұжымдық тәжірибені беру құралы қызметін атқарады, қазіргі мәдениетті көрсетеді және оның бұрынғы күйін бекітеді. Тілдің номинативті бірліктерінің семантикалық құрылымында тіл қызмет ететін ұлттық мәдениетті тікелей көрсететін экстралингвистикалық мазмұн бар. Сөз мағынасының сол елдің мәдениетінен бастау алатын бұл бөлігін ұлттық-мәдени компонент, ал мұндай компонентті қамтитын тілдегі номинативті бірліктерді әдетте семантиканың ұлттық-мәдени компоненті бар лексика деп атайды.

Осылайша, адамды шетел мәдениетімен таныстырудың әдіснамалық құралдарын іздестіру, ең алдымен, семантиканың ұлттық мәдени құрамдас бөлігімен фондық білім мен лексиканы меңгеруді қамтамасыз ететін жаңаруда.

Білім берудің нақты міндеттері мен деңгейлерін анықтау кезінде Дж.Л.Трим жеке тұлғаның «минималды», «орташа» және «максималды» мәдени, ғылыми және әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктеріне назар аударуды ұсынады [5, 76]. «Ең төменгі» әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктер белгілі бір адамның ана тілін біртұтас білуді болжайды, сондықтан білім берудің жетекші мақсаты – ана тілінде сөйлеу әрекетінің барлық түрлерін меңгеру, бұл студенттерге функционалдық сауаттылық пен тиісті мәдениет деңгейін қамтамасыз етеді.

«Орташа» қажеттіліктермен адамның бір ана тілі емес тілді ауызша және жазбаша түрде еркін қабылдауды және осы тілді қарым-қатынас үшін жеткілікті деңгейде функционалды өнімді меңгеруін қамтамасыз ету қажеттілігі алға қойылады. Мысалы, екінші ұлттық тіл немесе көрші елдің тілі.

«Максималды» әлеуметтік-экономикалық қажеттіліктер оқушының кем дегенде әлем тілдерінің біреуінде (мысалы, испан тілінде) функционалдық рецептивті біліктілік пен минималды өнімділікке деген қажеттілікті білдіреді, ол адамға кең ауқымды білім беру және мәдени алмасу, кәсіби және ғылыми қарым-қатынас тұрғысынан мүмкіндіктерді бере алады. Шетел тілін меңгерудің мақсатты деңгейлерінің ұсынылған сипаттамаларына қабылдау және өнімді меңгеру деңгейлерін анықтау кіреді, ал біріншісіне үлкен мән берілгенін және қарым-қатынастың ауызша және жазбаша түрлерінде еркін функционалдық қабылдауға қойылатын талаптарды атап өткен жөн.

Э.Холл адамды мәдениетпен таныстырудың үш фазадан тұратын моделін ұсынады: ресми, бейресми және технологиялық [2, 124б].

Бірінші кезең оқушылардың жаңа мәдениетпен танысу процесінде кездесетін стереотиптерді, еліктеушілікті, автоматизмдерді, модельдерді сыни емес игеруге негізделген. Еліктеу әрекеті есте сақтау арқылы жүзеге асады, оны жүзеге асыру барысында жаңа ақпарат жасалмайды. Екінші кезеңде оқушылар әлеуметтік-мәдени ақпаратты өз бетінше жаңғырта алады. Соңғы кезеңде олар алған білімдерімен саналы түрде әрекет етеді, шет тіліндегі мәтіндерді қабылдап, өздерінің мәдени мәтіндерін жасайды. Осындай қызметтің нәтижесінде жаңа әлеуметтік-мәдени ақпарат қалыптасады.

Жаңа әлеуметтік мәдениеттің коммуниканттарының бірте-бірте ассимиляциялану процесін келесідей түсіндіруді болжауға болады. Аккультурацияның формальды кезеңі студенттердің басқа мәдени шындықтың құбылыстарын шамамен түсіну арқылы бағдарлау қабілетін дамытуды қамтамасыз етеді. Сондықтан тілдік мәдениетті игерудің бастапқы кезеңінде ақпараттық олқылықтарды жою да, жаңа болмысты сенсорлық қабылдауды ұйымдастыру да аса қажет. Бейресми кезең алынған әлеуметтік-мәдени ақпарат негізінде өз құндылықтарын бейнелеуді, яғни ана тілінің мәдениетіндегі өз тәжірибесімен салыстыру арқылы мәдениетаралық қарым-қатынас нормаларын меңгеруді қарастырады. Аспаптық кезең мәдени құбылыстар мәтіндерінің пәндік мазмұнын еркін түсіндіруге мүмкіндік бере отырып, мәдениетаралық деңгейде шынайы коммуникацияны ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Коммуниканттардың үшінші кезеңнен өтуі іс жүзінде олардың басқа өмір салтында сәйкестендірілуін, басқа мәдениеттегі дүниетанымға қол жеткізуін және басқа қоғамға интеграциялануға дайындықты меңгеруін білдіреді. Оқушыны шет тілі мәдениетімен таныстыру шет тілін оқыту жүйесі бастапқыда тілдік тұлғаның когнитивтік деңгейіне бағытталған жағдайда мүмкін болады.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, студенттердің шет тілі мәдениетін меңгеру процесін үш бөлікке бөлуге болады [3, 165б]:

1. Басқа мәдени шындықтың құбылыстарын түсіну арқылы бағдарлау қабілетін дамыту.

2. Алынған әлеуметтік-мәдени ақпарат негізінде өз құндылықтарын бейнелеу, яғни ана тілі мәдениетіндегі өз тәжірибесімен салыстыру арқылы мәдениетаралық қарым-қатынас нормаларын меңгеру.

3. Басқа қоғамға бірігуге, басқа өмір салтында сәйкестендіруге дайындықты меңгеру.

Мысал ретінде орыс және испан тілдерінің ауызша жүйелерінің кейбір ерекшеліктерін қарастырайық. Бұл жүйенің ұқсастығы да, айырмашылығы да бар. Екі тілде де етістіктің тұлғаларда, сандарда және шақтарда өзгертін тұлғалық формалары және инфинитивтің, септіктің және герундияның (gerund) тұлғалық емес түрлері бар. Ықтималдықтар мен уәделер бар. Орыс етістіктерінде испан тілінде кездеспейтін аспект және вербальды жыныс категориялары бар. Ауызша және объективті шақ. Орыс және испан тілдерінде етістік шақтары уақыттың үш түріне сәйкес келеді: қазіргі, өткен және болашақ, сөйлеу сәтіне қатысты осылай анықталады. Орыс тіліндегі етістіктің формалары іс-әрекеттің орындалу уақытын (болды, болды немесе болады) және жүріс сипаты – аяқталды ма, аяқталмады ма деген көрсеткішпен сипатталады. Испан тіліндегі етістік жүйесінде басқа уақытша сипаттамалардың да ресми көрсеткіштері бар.

Кейбір уақытша формалар бір іс-әрекеттің екіншісіне басымдылығын немесе оның өткендегі немесе болашақтағы кейінгілігін анықтайтын орындалатын әрекеттің реттілігінің белгісін білдіреді; басқа формалар әрекеттің сөйлеу сәтіне немесе қандай да бір басқа әрекеттің уақытына жақындығын білдіретін байланыс белгісімен қамтамасыз етілген, яғни испан тілінің вербальды жүйесінде міндетті түрде білдіру үшін арнайы жасалған формалар бар. Бір немесе басқа испан етістігінің шақтарын қолдану шақтарды үйлестірудің арнайы ережелеріне де байланысты. Объективті уақытты бейнелеудің әртүрлі тәсілдері орыс және испан етістік шақ формалары жүйелеріндегі сандық және мағыналық сәйкессіздіктердің себебі болып табылады. Мысалы, орыс тіліндегі етістіктің индикативті райында бес шақты ажырату әдетке айналған, ал испан тілінде индикативтің сегіз шақтары бар. Егер бұл мағыналар оқушының санасына жеткізілмесе, ол испан тіліне индикативтіліктің 8 шақ формасының не үшін қажет екенін ешқашан түсінбейді, ал түсінбесе оларды орыс тіліне ұқсастырып, яғни танысу арқылы қолданады.

Іс-әрекеттің бұрынғы түрін жеткілікті меңгермей, келесісіне өту мүмкін емес, бірақ шектен тыс меңгеру әрекетті осы формада бекітіп, келесісіне өтуге кедергі болатынын ескерген жөн. Демек, іс-

әрекеттің барлық аралық формалары белгілі бір дәрежеде ғана ассимиляцияға, еркін және дұрыс орындалуына, бірақ артық емес, автоматтандырусыз меңгеруге жатады. Шетел тілін меңгеру барысында лексикалық байланыстарды бекітумен қатар сөйлеуді құру қабілетін қатар қалыптастыру үшін коммуникативтік тапсырмаларды түрлендіріп, күрделендіріп отыру қажет. Шын мәнінде, әрбір жаңа шетелдік сөзбен бірге басқа әлемнен алынған ұғым студенттің санасына «айналады». Дүниенің отандық және шетелдік «концептуалды» суреттері арасындағы ең маңызды қарым-қатынасты орнатуға жеткіліксіз назар аудару ана тілін үйренетін шетелдіктердің сөздік қорын кедейлендіреді. Зерттелетін мәдениетке тән дүниенің концептуалды бейнесін қайта құру шет тілі мұғалімдерінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Ұғымдардың ең күрделі байланыстары базалық деңгейде орын алады: адам жай ғана біледі және бұл алдыңғы білім ұзақ мерзімді жады мен алдыңғы дискурстардағы психикалық құрылымдардың күрделі жиынтығын шақырады.

Лингвистикалық семантика тіл әлемінен шындық әлеміне жол ашады. Екі дүниені байланыстыратын бұл жіп жалпы белгілі бір сөйлеу қауымдастығына және жеке ана тілінде сөйлеушіге тән мәдени дүниенің заттары мен құбылыстары туралы мәдени идеялармен көмкерілген. Экстралингвистикалық шындықтан концепцияға, тіпті вербальды экспрессияға дейінгі жол әртүрлі халықтар үшін бірдей емес, бұл осы халықтардың тарихы мен өмір сүру жағдайындағы, олардың қоғамдық санасының даму ерекшеліктерінің айырмашылығына байланысты. Әрбір тіл өзінің «семантикалық әлемін» құрайды. А.Вежбицкая былай дейді: «Бір тілде ойды «ойлау» ғана емес, сезімдерді де бір тілдік сана шеңберінде сезінуге болады, бірақ екіншісі емес» [1, 386]. Әрбір тіл адамның эмоционалдық тәжірибесіне де өзіндік классификациясын жүктейді. Дегенмен, тілдер ұсынатын әлемді көру жүйелерін салыстыруға болмайды деп айтуға болмайды. Ұлттық спецификалық концептілер «семантикалық примитивтер» тіліне аударылатын дәрежеде салыстыруға болады: «лексикалық әмбебаптар жиынтығымен сәйкес келетін семантикалық примитивтер жиынтығы бар және бұл әмбебап примитивтер жиынтығы адамның қарым-қатынасының негізінде жатыр; және бұл қарабайырлардың тілге тән конфигурациялары мәдени айырмашылықтарды көрсетеді» [1, 386]. Бір қызығы, тілдер себеп-салдарлық, агенттік, эмоционалдық әлем саласы сияқты абстракттілі семантикалық өрістердің дамуындағы тиянақтылық дәрежесі бойынша айтарлықтай ерекшеленеді. Дүниенің сол немесе басқа концептуализациясы тілге енген және әрқашан оның «өмір сүру жағдайындағы» айырмашылықтардан туындауы мүмкін емес. Концептуализациядағы айырмашылықтар түсіндіруді қажет етеді және мүмкін болатын түсініктемелердің бірі ұлттық сипатқа сілтеме болып табылады. Мысалы, «жан», «тағдыр», «сағыныш» сөздеріне семантикалық талдау жасай отырып, А.Вежбицкая «орыс мінезінің» эмоционалдылық, «қисынсыздық», бейагенттілік және адамгершілікке деген сүйіспеншілік сияқты қасиеттерін анықтайды [1, 33 - 346].

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, тағы да бір айта кететін жайт, шетел тілін меңгеру оқылатын тілдің елінің мәдениетімен, осы тілде сөйлейтін адамдардың менталитетімен және т.б. толық болуы мүмкін емес. Басқаша айтқанда, тілдің өзін ғана емес, сол тілде сөйлейтіндердің «әлем бейнесін» де меңгеру қажет, өйткені басқа мәдениет өкілдері біз үшін психологиялық тұрғыдан «бөтен» болмауы керек. Лингводидактика үшін бір тілде және бір мәдениетте сөйлеуші «олардың білімі» басқа тілде сөйлеушінің біліміне автоматты түрде ауыспауға мүмкіндік беретін семантикалық қорытынды жасау процедурасын оқытудың осындай әдістемесін әзірлеу маңызды. Семантикалық тұжырымдардың коммуникативтік өзектілігі адамдардың қарым-қатынасының әлеуметтік маңызды тәжірибесіне байланысты, ал соңғысының күші бойынша семантикалық қорытындылар жалпы мәдениетаралық қауымдастыққа тән белгілердің номенклатурасынан туындайтын объективті құбылыс болып табылады. Белгілі бір оқу мақсаттары үшін шетелдік сөйлеу қауымдастығының дүниенің суреті туралы білімдері мен идеяларының жүйесіне кіретін қажетті «ұғымдарды түгендеуді» таңдағанда, біз бір ұлттық лингвистика әлемінің суреті екенін ескеруіміз керек. Мәдениетаралық қарым-қатынас процесінде біз «тілдік бірліктердің жалпы мағынасындағы ұлттық-спецификалық мазмұнның өзіндік салмағынан туындайтын бастапқы мағынаның» сол немесе басқа дәрежедегі қысқаруымен айналысамыз.

Қорытындылай келе, шет тілін оқитын адамдар үшін келесі дағдыларды меңгеру маңызды екенін атап өткен жөн:

1. бейтаныс адамда тек тамаша қасиеттерді ғана емес, сонымен бірге жалпыға ортақ қасиеттерді де көру;
2. басқа мәдениетті түсіну нәтижесінде пікір мен бағалаудың өзгеруі;
3. басқа адамдардың құндылықтарын түсіндіру;
4. стереотиптерден бас тарту;
5. шетел мәдениетінің өкілдеріне эмпатия;
6. шетел мәдениеті туралы білімді өз бетімен тереңірек меңгеру үшін пайдалану.

Әдебиеттер тізімі:

1. Вежбицкая А. Тіл. Мәдениет. Таным / А.Вежбицкая; респ. ред. М.А. Кронгауз, кіру. Өнер. Е.В.Падучева; пер. ағылшын тілінен. – М.: Орысша сөздіктер, 1997. – 416 б.

2. Тер-Минасова С.Г. Тіл және мәдениетаралық қарым-қатынас / С.Г. Тер-Минасов. – М.: Слово, 2000. – 624 б.
3. Фоменок Е.Г. Шетел тілін мәдениетаралық қарым-қатынас құралы ретінде зерттеу / Е.Г. Фоменок. - Минск, 2009. - 165 б.
4. Фурманова В.П. Университетте шет тілдерін оқытудың теориясы мен практикасындағы мәдениет аралық коммуникация / В.П. Фурманова. – Саранск, 2000. – 164 б.
5. Дж.Л.Трим. Қазіргі тілдерді оқытуға еуропалық көзқарас / Дж.Л.Трим // AJLAR. - 1992. - No 9. – 100-102 беттер.

ӘӨЖ 372.857

ОҚУШЫЛАРДЫҢ БИОЛОГИЯ ПӘНІ БОЙЫНША КРЕАТИВТІЛІГІН ДАМУ

Оразалиева Жазира Нартаевна,

биология пәні мұғалімі

Бабашова Меруерт Алтынбековна,

биология пәні мұғалімі

«Н.Оңдасынов атындағы Түркістан

мамандандырылған мектеп-интернаты» КММ

Түркістан қ., Қазақстан

Аннотация

Ұсынылып отырған мақала оқушылардың функционалдық сауаттылығы мен креативті ойлауын дамыту тұрғысынан мұғалім тәжірибесін талдауға және қайта қарастыруға бағытталған. 15 жастағы оқушылардың білімін тексеруге арналған халықаралық тестілеу үш жылда бір рет өткізіледі және оқушылардың білім алуындағы жетістіктерін бағалайды. Әрбір кезекті тестілеу шеңберінде белгілі бір дағдыға баса назар аударылады.

Түйінді сөздер: құзіреттілік, креативтілік, тапсырма

Аннотация

Предлагаемая статья направлена на анализ и переосмысление опыта учителя с точки зрения развития функциональной грамотности и креативного мышления учащихся. Международное тестирование для проверки знаний 15-летних школьников проводится один раз в три года и оценивает образовательные достижения учащихся. В рамках каждого очередного тестирования особое внимание уделяется определенным навыкам.

Ключевые слова: компетентность, креативность, задача

Annotation

The proposed article is aimed at analyzing and rethinking the teacher's experience from the point of view of the development of functional literacy and creative thinking of students. International testing to test the knowledge of 15-year-olds is conducted once every three years and evaluates the educational achievements of students. As part of each regular test, special attention is paid to certain skills.

Keywords: competence, creativity, task

2021 жылғы PISA зерттеуінің жаңа цикліне 88 ел қатысады. 2021 жылғы PISA зерттеуі әртүрлі елдердің өз білім беру бағдарламаларына информатиканы қалай енгізгенін жан-жақты қарастыратын алғашқы зерттеу болмақ. 2015 жылдан бастап PISA зерттеуі аясында тестілеудің компьютерлік форматта жүзеге асырылуы. Бірқатар елдер бойынша зерттеу нәтижелерінің төмендеуіне алып келген, себебі бұл оқушыларың АКТ дағдыларының жоғары болуын талап етеді. 2018 жылы зерттеуге қатысқан қазақстандық оқушылардың оқу нәтижелерінің төмен болуы себептерінің бірі ретінде Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі тестілеудің компьютерлік форматта болуын атаған болатын [1]. Бірқатар оқушыларға тапсырмаларды орындаудың қиынға соғуының себебі барлық оқушылардың алгоритмдер табиғатын түсіне бермеуіне байланысты болуы мүмкін. Мұндай оқушылар тек білу және түсіну деңгейін бағалайтын ең қарапайым, стандартты тапсырмаларды ғана орындай алуы мүмкін. Сонымен қатар бұған дейінгі тестілеу нәтижелері оқушылардың ең қарапайым мәтіндерді талдау дағдыларының нашар екендігін көрсетті. Оқушылар көбіне сандық технологияларды пайдалану арқылы шолып оқуға дағдылануы салдарынан сөздер тізбегін оқи отырып, мәтіннің мазмұндық байланысын байқай алмайды. Бір жағынан, ақпараттың көбірек көлемі қамтылады, ал екінші жағынан, оқушы мәтіннің мазмұнына тереңдей алмай, ақпаратты үстірт қабылдайды.

Бұл мәселелерді шешу үшін Сізге пәндік құзыреттілікті – қоршаған ортада туындайтын проблемаларды пәндік білімнің көмегімен шешуге қабілеттілікті тағы бір рет талдау және оқылатын материалдың мазмұнын қайта қарастыру ұсынылады.